

.....

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

.....

УДК 343.98

А. П. Запотоцький

кандидат юридичних наук,
здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ КОШТІВ ГРОМАДЯН НА БУДІВНИЦТВО ЖИТЛА

У статті розглянуто стан і труднощі розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла. Вказано роль криміналістичних рекомендацій у підвищенні ефективності діяльності правоохоронних органів щодо розслідування цих злочинів. Визначено концептуальні засади криміналістичної методики їх розслідування та наведено її елементи.

Ключові слова: шахрайство, криміналістична методика, окрема методика розслідування, концептуальні основи.

Постановка проблеми. У теперішній час недостатній рівень правової освіченості громадян України – учасників цивільного обігу житла і висока ринкова вартість об'єктів нерухомості створюють підґрунтя для вчинення різноманітних зловживань, зумовлюють підвищену увагу злочинців до житла саме як до об'єкта права власності.

За останні роки кількість зареєстрованих фактів шахрайств у сфері обігу житла збільшилася майже втричі. Кожне третє шахрайство вчиняється в особливо великих розмірах, відповідно, зріс показник матеріальної шкоди, заподіяної як державним, так й іншим формам власності [1, с. 4].

Діяльність органів досудового розслідування з розкриття та розслідування шахрайств у сфері обігу житла не відповідає пред'явленим вимогам: на практиці відзначаються суттєві недоліки та помилки, не всі вказані злочини розкриваються, а кримінальні провадження доходять до суду. Природньо постає питання підви-

щення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо розслідування вказаних злочинів.

Відповідні задачі постають і перед криміналістикою, яка своїми рекомендаціями має сприяти ефективному попередженню, виявленню та розслідуванню злочинів. Проте, як правильно зауважував В.П. Бахін, стан і умови боротьби з сучасною злочинністю поставили перед криміналістикою ряд нових задач. Найбільш суттєві вони в галузі криміналістичної методики, так як саме тут відзначається основне відставання рівня науково-методичних рекомендацій від нагальних потреб практики. Це, перш за все, відсутність методик розслідування нових чи таких, що значно видозмінилися, злочинів [2, с. 176].

Саме тому однією з обов'язкових умов, що забезпечує успішне вирішення зазначеної проблеми, має стати всебічний криміналістичний аналіз даного явища та проведення у зв'язку з цим досліджень у галузі відповідної криміналістичної методики. Звідси постає необхідність вдосконалення криміналістичної методики

з метою підвищення ефективності розслідування цих злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методики розслідування шахрайства у сфері будівництва в різні роки була предметом дослідження вітчизняних учених-криміналістів і процесуалістів: А.В. Іщенко, Н.С. Карпова, О.Н. Колесніченка, В.О. Коновалової, О.Є. Користіна, В.С. Кузьмічова, В.В. Лисенка, В.К. Лисиченка, Є.Д. Лук'янчикова, Г.А. Матусовського, Д.Й. Никифорчука, Ю.Ю. Орлова, В.Л. Ортинського, М.А. Погорецького, О.П. Снігерьова, С.М. Стахівського, М.П. Стрельбицького, В.В. Тищенко, Л.Д. Удалової, П.В. Цимбала, С.С. Чернявського, В.Ю. Шепітька.

Проте питання розслідування такого виду шахрайства, яке пов'язане із залученням коштів громадян на будівництво житла, до теперішнього часу не знайшли свого належного вирішення у криміналістичному аспекті дослідження, що свідчить про його актуальність.

Вивчення правозастосовчої практики і судових рішень щодо вчинення шахрайства, пов'язаного із залученням коштів громадян на будівництво житла, свідчить, що способи вчинення злочинів постійно вдосконалюються. Натомість діяльність органів досудового слідства з розслідування вказаних злочинів не відповідає вимогам, що пред'являються, на практиці відзначаються серйозні недоліки та помилки, далеко не всі ці злочини розкриваються.

Аналіз судово-слідчої практики свідчить, що успіх у розслідуванні шахрайства, пов'язаного із залученням коштів громадян на будівництво житла, значною мірою залежить від рівня організації роботи і уміння слідчого аналізувати інформацію як доказового, так і орієнтуючого характеру [3, с. 145]. Належна організація досудового розслідування, обізнаність слідчого у способах вчинення злочину та висунення всіх можливих версій відповідно до слідчої ситуації при розслідуванні даного виду шахрайств, забезпечує виконання завдань кримінального провадження.

Труднощі розслідування цієї категорії злочинів обумовлюються не лише технологією їх скоєння, не лише недосконалістю

організації діяльності органів досудового слідства та недостатньою професійною підготовкою працівників правоохоронних органів, але й недостатньою розробленістю окремої методики розслідування. Разом з тим, сучасний рівень злочинності та зміна способів вчинення злочину зумовлюють необхідність вдосконалення криміналістичної методики розслідування, розроблення типових слідчих ситуацій, дослідження методики і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів даної категорії.

Мета роботи полягає у визначенні концептуальних засад методики розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, та її елементів.

Виклад основного матеріалу. Сутність криміналістичної методики розкривається у рекомендаціях щодо встановлення часу, місця, осіб, які приймали участь у розслідуваній події, обставин події, способу вчинення злочину та обставин, що сприяли або спонукали до його вчинення. Оскільки вчинення різних видів злочинів потребує певних способів і засобів досягнення злочинного результату, відповідно кожний злочин буде залишати по собі характерні сліди, отже, будуть специфічними також засоби і методи їх виявлення, вилучення і дослідження. Цим визначається необхідність розробки окремих методик розслідування певних видів (груп) злочинів.

Шахрайство, пов'язане із залученням коштів громадян на будівництво житла, має деякі відмінності від загальнокримінальних шахрайств, які полягають в особливостях способів вчинення злочину та слідоутворення. Вказана специфіка обумовлює особливості організації та проведення розслідування. Саме тому криміналістична методика цього виду шахрайства, щоб виконати своє завдання щодо забезпечення ефективного розслідування, повинна бути побудована на належному теоретичному і практичному рівні. Звідси впливає необхідність визначення основних (концептуальних) засад її створення.

Обов'язковою умовою успішного створення нових і вдосконалення наявних криміналістичних методичних рекоменда-

цій є визначення концептуальних підходів стосовно технології створення самих методик. Розв'язання цієї проблеми залежить, насамперед, від наявності єдиної загальноновизнаної та несуперечливої класифікації криміналістичних методик розслідування злочинів.

У теперішній час найкращою, на наш погляд, видається наступна класифікація криміналістичних методик:

1. Видові криміналістичні методики (за видами злочинів, чітко визначеними у відповідних розділах Особливої частини Кримінального кодексу України, наприклад, методика розслідування шахрайства).

2. Внутрішньовидові криміналістичні методики (підвиди чи різновиди, виділені з-поміж злочинів одного виду за криміналістично-значущими ознаками). Наприклад, у такому виді злочинів, як шахрайство, виокремлюють наступні внутрішньовидові методики, як окрема криміналістична методика розслідування шахрайства, пов'язаного із залученням коштів громадян на будівництво житла. Така криміналістична класифікація характеризується більш диференційованим підходом, аніж кримінально-правова, що наближає її до вимог практики.

3. Міжвидові (або групові, комплексні) криміналістичні методики розслідування злочинів, у яких відображені рекомендації з розслідування комплексів взаємопов'язаних злочинних дій, об'єднаних на підставі одночасного врахування кримінально-правових і криміналістичних критеріїв класифікації злочинів. Спільність цих злочинних проявів зумовлена тим, що вони охоплюються єдиним умислом організаторів, підбурювачів, пособників і виконавців, спільною метою й мотивами, загальним механізмом реалізації злочинного задуму тощо. Наприклад, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розслідування комплексів злочинних дій зумовлює специфіку висунення та перевірки слідчих версій, планування, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів тощо.

Типова структура окремої криміналістичної методики, незважаючи на різні її

види, як правило, складається з наступних взаємопов'язаних частин:

- криміналістична характеристика даного виду злочинів;

- типовий перелік обставин, що підлягає встановленню при розслідуванні злочинів даного виду (групи);

- типовий алгоритм (план) слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів на кожному етапі розслідування з урахуванням типових слідчих ситуацій;

- особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій (комбінацій);

- особливості використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях даної категорії;

- особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами та зовнішньої взаємодії з іншими державними відомствами, установами і організаціями у кримінальних провадженнях даної категорії;

- особливості залучення допомоги населення та використання можливостей засобів масової інформації при розслідуванні злочинів даного виду (групи);

- особливості профілактичної діяльності слідчого у кримінальних провадженнях даної категорії.

Виділені типові структурні елементи окремих методик в цілому відповідають сучасному стану розвитку даного розділу криміналістики, потребам слідчої практики, створюють певний орієнтир для формування нових окремих криміналістичних методик, але не виключають необхідності внесення певних змін і доповнень, обґрунтованих особливостями видів (груп) злочинів.

Для розроблення окремої криміналістичної методики розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, мають значення наступні елементи механізму злочину: способи вчинення злочину; типова слідча картина; типові слідчі ситуації; обстановка вчинення злочину; об'єкт посягання; особа злочинця; особа потерпілого; способи приховування злочину. Розглянемо їх більш детально.

Спосіб вчинення злочину визначають як характер дій злочинця при скоєнні ним

протиправних актів. Тому він завжди був і залишається визначальним ядром діяльності з розкриття й розслідування злочинів [4, с. 44; 5, с. 14]. Спосіб вчинення злочину є основним елементом, який дозволяє визначити суспільну небезпечність, мотиви вчинення злочину, його мету тощо. Це зумовлює його важливе місце у криміналістичній характеристиці. Від способу вчинення злочину залежить вибір стратегії і тактики проведення слідчих (розшукових) дій.

Найбільш часто шахрайство, пов'язане із залученням коштів громадян на будівництво житла, вчиняється двома способами: шляхом обману та зловживання довірою [6, с. 20]. Обидва з них застосовуються винною особою з метою викликати у потерпілого, який має намір вкласти гроші у будівництво, впевненість у вигідності чи обов'язковості передачі винній особі грошових коштів. Обов'язковою ознакою шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, є добровільна передача потерпілим майна чи грошових коштів. Отримання майна чи грошових коштів з умовою виконання зобов'язання здійснити будівництво вважається шахрайством у випадку, якщо винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його привласнити, не виконуючи зобов'язання на будівництво житла. Тому часто, з метою приховування злочину та уникнення відповідальності злочинці створюють враження дійсності наміру щодо будівництва, розгортають першочергові дії, пов'язані з будівництвом житла.

Спосіб вчинення злочину залежить від джерела походження грошових коштів та об'єкту будівництва, на який вони виділяються. Обман як спосіб вчинення злочину здатний викликати у власника або іншої особи, яка володіє майном, переконання про необхідність добровільної його передачі злочинцю, не маючи наміру його будувати.

На практиці зустрічаються й інші способи вчинення цього злочину [7, с. 74; 8, с. 24; 9, с. 21].

Для даного виду злочинів характерним є те, що особи, які його вчиняють, належать до підприємців, є професіоналами високого або середнього рівня, у більшо-

сті випадків добре орієнтуються у законодавстві – податковому, банківському, володіють знанням бухгалтерського обліку.

Багато з них мають досвід роботи в державному секторі на посадах, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків. Особистісними рисами шахраїв, які відрізняють їх від інших злочинців, є здатність легко знайомитися, вступати в психологічний контакт з оточуючими. Важливе значення у цьому плані має вміння переконувати людей, урахувавши їхні психологічні особливості [10, с. 113; 11, с. 140; 12, с. 15]. Це вміння дозволяє легко маніпулювати потерпілими.

Шахрайство, пов'язане із залученням коштів громадян на будівництво житла, вчиняється одноособово у 56% вивчених матеріалів кримінальних проваджень. В 44% злочин вчинено групою осіб. Як правило, у разі вчинення злочину групою осіб, матеріальні збитки від такого виду злочинів в рази перевищують матеріальну шкоду, завдану у разі вчинення злочину одноособово. Вчинення декількох епізодів шахрайства, пов'язаного із залученням коштів громадян на будівництво житла, передбачає собою вчинення комплексу заходів, спрямованих на підготовку до його вчинення. Такі підготовчі заходи можуть полягати у підробці документів, налагодженні довірливих відносин, реєстрації псевдо-будівельних компаній тощо.

Що стосуються місця вчинення злочину, то здебільшого злочини вчиняються в містах (98%). Така ситуація обумовлена тим, що в містах частіше проводиться будівництво житлових комплексів, доріг тощо.

Особа потерпілого є основним і чи не єдиним джерелом відображення ідеальних слідів злочину. Важливе значення для встановлення істини у справі мають властивості особистості, поведінка потерпілого, його соціальні зв'язки. Характеризуючи особу потерпілого від злочинів у сфері будівництва, слід зазначити, що коло потерпілих досить різноманітне і за віком, і за статевою приналежністю, за соціальними зв'язками і за матеріальним становищем [13, с. 18].

Слідча картина злочину – це структура матеріальних та ідеальних слідів злочину,

що відображає закономірності механізму злочину та визначає напрями застосування криміналістичних засобів і рекомендацій, а також тактичних прийомів розслідування злочинів [14, с. 218].

Для цього типу злочинів характерні ідеальні та матеріальні сліди. Ідеальні сліди відображаються в пам'яті осіб, які приймали участь у підписанні договорів, були присутні на переговорах.

Джерелом матеріальних слідів злочину при вчиненні шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, є документи: договори; акти виконаних робіт; тендерна документація; розписка про отримання грошових коштів на будівництво житла та ін. Для шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, характерне використання як засобів злочину сучасної офісної техніки, так і значної кількості різних документів (бухгалтерських, банківських, господарських тощо) [15, с. 45; 16, с. 6]. Особливістю механізму злочину є те, що дії злочинців відображаються в різного роду документах, що виготовляються за допомогою комп'ютерної техніки з сучасними версіями програмного забезпечення, сканерів, принтерів (у тому числі кольорових).

Складність розслідування даного виду злочинів полягає в тому, що під час його вчинення місця події може не бути як такого. Зазвичай потерпілий передає злочинцю грошові кошти під розписку або на підставі договору, укладеного щодо будівництва житла. Відповідно, на вказаних документах можуть міститися запахові та біологічні сліди злочинця. Знаючи специфіку слідоутворення при вчиненні шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, можна визначити тактику слідчих дій, обрати правильний спосіб виявлення слідів злочину тощо [17, с. 53].

Щодо типових слідчих ситуацій, то їх оцінка обумовлює основні напрями розслідування, прийняття рішень і вибір способів дії слідчого. Формування типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування повинно здійснюватися з дотриманням таких принципів: 1) ситуації мають містити всю інформацію про факти,

що зазвичай вказані у вихідних матеріалах, при цьому до змісту слідчої ситуації повинна належати інформація, яка не тільки підтверджує версію про подію, а й така, яка її спростовує; 2) ситуації повинні відбивати у своєму змісті достовірні й доки недостатні факти; 3) оскільки формуються типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, то в їхньому змісті повинна бути відбита сукупність ознак злочину; 4) у змісті типових слідчих ситуацій відбивається інформація, котра зазвичай повторюється для ситуацій цієї групи [18, с. 86].

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що для розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла, характерними є наступні слідчі ситуації:

1. Особу злочинця встановлено. Є свідки вчинення злочину, матеріальні сліди у вигляді договору купівлі-продажу нерухомого майна, а також документи, які свідчать про неможливість його відчуження. Об'єкт нерухомості, на будівництво якого виділялись грошові кошти, добудовано.

2. Особа злочинця відома, але її місцезнаходження не встановлено. В матеріалах кримінального провадження містяться відомості про її можливе місце перебування.

3. Особу злочинця відомо. Встановлено можливість виїзду її за кордон з метою уникнення відповідальності.

Правильна оцінка слідчої ситуації і вибір на цій основі обґрунтованої тактики та стратегії розслідування є найважливішими умовами цілеспрямованості слідства, прийняття найбільш науково обґрунтованих і оптимальних рішень тактичного і методичного характеру та належних засобів їхнього вирішення [19, с. 149]. Водночас неправильне оцінювання наявної слідчої ситуації може призвести до втрати орієнтирів у розслідуванні, різним невиправданим діям, тактичним операціям, що не дають належного ефекту, завдають шкоди розслідуванню.

На початковому етапі розслідування слідчий повинен здійснити аналіз наявної інформації, вивчити заяву про вчинення злочину, детально допитати потерпілого. Останній найбільш повно володіє інформацією щодо вчиненого злочину. При

наявності місця вчинення злочину здійснюються першочергові слідчі (розшукові) дії (огляд місця події). Слідчий повинен визначити спосіб вчинення злочину, здійснити аналіз поведінки потерпілого в момент вчинення злочину, проаналізувати слідчу картину та визначити коло осіб, які володіють інформацією про вчинений злочин. На основі проведеного аналізу слідчий повинен висунути типові слідчі версії та скласти план досудового розслідування.

На наступному етапі слідчий проводить комплекс слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження з метою перевірки раніше висунутих версій, висуває нові версії, збирає докази винуватості особи та встановлює її місцезнаходження.

Висновки і пропозиції. На підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

1. Будь-яка окрема криміналістична методика має свою науково-емпіричну базу для обґрунтування рекомендацій з розслідування окремих видів злочинів. У статті запропонована криміналістична характеристика, а також узагальнено та проаналізовано науково-практичні матеріали щодо діяльності правоохоронних органів України з розслідування вказаного виду злочинів.

2. Науково-емпіричною базою окремої криміналістичної методики розслідування шахрайства, пов'язаного із залученням коштів громадян на будівництво житла, є криміналістична характеристика злочину.

3. Способи вчинення шахрайства є основним елементом криміналістичної характеристики даної категорії злочинів.

4. Встановлення кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики шахрайства, пов'язаного із залученням коштів громадян на будівництво житла, визначає методику розслідування цього виду злочину.

Список використаної літератури:

1. Попова І.М. Розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Попова Інна Миколаївна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2011. – 250 с.

2. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002 гг.) / В.П. Бахин. – К., 2002. – 268 с.
3. Мудряк Т.О. Криміналістичні проблеми розслідування шахрайств з фінансовими ресурсами та шляхи їх вирішення / Т.О. Мудряк // Збірник наукових праць Ірпінської фінансової юридичної академії (право) – В. 2 – 2013 р. – С. 143-148.
4. Топорецька З.М. Спосіб підготовки, вчинення та приховування злочину як структурний елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері // Адвокат : загальнодержавний професійний журнал / Спілка адвокатів України; Академія адвокатури України. – Київ, 2011. – № 9(132). – С. 44-48.
5. Спосіб вчинення злочину за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Дубно Тетяна Вікторівна ; М-во внутр. справ України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2016. – 19 с. – Бібліогр.: С. 14–16.
6. Шаров А.В. Расследование мошенничества в сфере оборота жилища: [учеб.-метод. пособие] / А.В. Шаров. – М., 2005. – 208 с.
7. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах : [монографія] / О.Л. Мусієнко ; за ред. проф. В.Ю. Шепітька. – Х.: Право, 2009. – 168 с. С. 74
8. Черней В.В. Теоретичні та практичні засади запобігання злочинам у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Черней. – Київ, 2014. – 36 с. с. 24
9. Белов Е.В. Мошенничество с недвижимостью в жилищной сфере (способы совершения и проблемы квалификации) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Белов Евгений Валерьевич. – М., 2012. – 28 с. – С. 21.
10. Айвазян О.Ю. Початковий етап розслідування злочинних порушень техніки безпеки на будівництві / О.Ю. Айвазян // Вісник Академії адвокатури України. – 2008. – Число 2. – С. 112-116.
11. Коновалов С.И. О задачах типизации криминалистической методики / С.И. Коновалов // Криминалистика: актуальные вопросы теории и практики: Всероссийский круглый стол: сб. мат-гр., (г. Ростов-на-Дону, 15–16 июня 2000 г.) – Ростов-н/Д., 2000.– С. 140–144.

12. Курман О.В. Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / О.В. Курман. – Х., 2002. – 20 с.
13. Афанасенко С.І. Віктимологічна профілактика шахрайства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Афанасенко Світлана Іллівна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2013. – 18 с.
14. Матусовський Г.А. Економічні злочини: криміналістичний аналіз / Г.А. Матусовський. – Харків.: Консум, 1999. – 480 с.
15. Веренич И.В. Современные проблемы выявления и расследования преступлений в сфере строительства / И.В. Веренич // Актуальные вопросы теории и практики прокурорско-следственной деятельности. – СПб.: СПб юридический институт (филиал) Академии ГП РФ, 2008. – С. 45–46.
16. Курман О.В. Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза» / О.В. Курман. – Харків, 2002. – 19 с.
17. Букаев Н.М. Расследование преступных посягательств на имущество граждан, совершенных путем мошенничества / Букаев Н.М. – Сургут, 2006. – С. 53.
18. Артюх О.М. Класифікація типових слідчих ситуацій, що виникають при виявленні і розслідуванні протидії законній господарській діяльності / О.М. Артюх // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 1. – С. 85-88.
19. Олійник Ю. Я. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного знищення чи пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю.Я. Олійник // Науковий вісник НАВС. – К., 2012. – Вип. 3(82). – С. 142–149.

Запотоцкий А. П. Концептуальные основы методики расследования мошенничеств, связанных с привлечением средств граждан на строительство жилья

В статье рассмотрено состояние и трудности расследования мошенничеств, связанных с привлечением средств граждан на строительство жилья. Указана роль криминалистических рекомендаций в повышении эффективности деятельности правоохранительных органов по расследованию этих преступлений. Определены концептуальные основы криминалистической методики их расследования и приведены ее элементы.

Ключевые слова: *мошенничество, криминалистическая методика, частная методика расследования, концептуальные основы.*

Zapototsky A. Conceptual Foundations of the Methodology for Investigating Frauds Related to Raising Citizens' Funds for Housing Construction

The article examines the state and difficulties of investigating fraud related to attracting citizens' funds for housing construction. The role of forensic recommendations in enhancing the effectiveness of law enforcement agencies in the investigation of these crimes is pointed out. The conceptual bases of the criminalistic methodology of their investigation are determined and its elements are given.

Key words: *fraud, forensic methodology, private investigation methodology, conceptual framework.*